

ефективність такого інструментарію безпосередньо залежить від належного правового регулювання, етичних стандартів його застосування та рівня технологічної досконалості відповідних систем. У зв'язку з цим подальше вдосконалення механізмів використання штучного інтелекту має здійснюватися комплексно, із урахуванням балансу між забезпеченням інформаційної безпеки та дотриманням прав і свобод людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дашко І. М. Штучний інтелект як інструмент протидії дезінформації в умовах війни: досвід та перспективи застосування в Україні. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/185/198>.

2. Фодоренко С., Синицина Ю. Штучний інтелект та виявлення дезінформації: можливості та виклики: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 15.03.2024). Ч. II. С. 391-392.

3. Драбук С. С. Штучний інтелект і пропаганда та дезінформація: основні виклики. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2025. Серія ПРАВО. Випуск 90: частина 5. С. 348-356.

УДК 347.78.01/.08

Стефанишин Н. М.

*к.ю.н., доцентка, доцентка кафедри цивільного права,
навчально-наукового юридичного інституту
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ

Активний розвиток науки та техніки призводить до появи та використання об'єктів, що за сукупністю своїх кваліфікуючих ознак відносяться до об'єктів права інтелектуальної власності, найчастіше, об'єктів авторського права, що є результатом інтелектуальної, творчої діяльності людини та підлягають відповідній правовій охороні. Правова охорона об'єктам авторського права надається на законодавчому рівні та визначається у положеннях як загальних нормативно-правових актів, наприклад, Законах України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про господарські товариства», так і спеціальних законах, зокрема, Законах України «Про авторське право і суміжні права», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про видавничу справу», Цивільний кодекс України та низка інших нормативних актів.

Чинне цивільне законодавство України в межах правової охорони об'єктів авторського права не лише окреслює правову природу останніх, а й визначає зміст авторського права, регламентує питання - порушення авторських прав та їх захист.

Відповідно до статті 431 ЦК - порушення права інтелектуальної власності, в тому числі невизнання цього права чи посягання на нього, тягне за собою відповідальність, встановлену цим Кодексом, іншим законом чи договором [1]. Наведена правова норма є досить загальною та може застосовуватися до порушення особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності щодо всіх об'єктів права інтелектуальної власності, що визначені у статті 420 ЦК України [1]. Натомість, спеціальною нормою є норма статті 53 Закону України «Про авторське право і суміжні права», де встановлюються підстави для захисту авторського права і суміжних прав, зокрема, у ч.1 ст.53 даного Закону закріплюється наступне, підставами для захисту особистих немайнових та/або майнових авторських і суміжних прав є будь-яке порушення, невизнання або оспорування таких прав, а також створення загрози порушення таких прав [2]. Тобто можемо стверджувати, що необхідно розмежовувати безпосередньо саме *правопорушення авторських прав та створення загрози порушення таких прав*, що проявляється у діях особи, що її створюють, перелік останніх регламентований у ч.3 ст.53 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [2].

Окрім того, необхідно зазначити, що авторські права можуть порушуватися «фізично» та з використанням мережі Інтернет, тому, останні можемо класифікувати за *способом вчинення*: а) «фізичні» порушення авторських прав (використання об'єкта авторського права без дозволу автора, або ж використання такого об'єкта не встановленим способом тощо) та б) порушення авторських прав з використанням мережі Інтернет (Інтернет-піратство, управління веб-сайтом, який шляхом індексації метаданих твору або об'єкта суміжних прав та наданням пошукової системи, дозволяє користувачам цього веб-сайту знаходити та поширювати твір або об'єкт суміжних прав у межах однорангової мережі без дотримання майнових прав суб'єктів авторського права та/або суб'єктів суміжних прав тощо). За *характером авторських прав*: а) порушення особистих немайнових авторських прав; б) порушення майнових авторських прав; в) порушення особистих немайнових та майнових авторських прав. За *черговістю вчинення правопорушення*: а) правопорушення авторських прав, що вчинені вперше та б) повторні правопорушення авторських прав. За *сферою діяльності*: а) науково-освітня сфера; б) хореографічна; в) музико-драматична; г) художньо-мистецька; д) ІТ-сфера тощо. Яскравим прикладом правопорушень, за даним критерієм класифікації є правопорушення в освітньо-науковій сфері, зокрема, порушення академічної доброчесності, що можуть проявлятися як академічний плагіат, самоплагіат, фальсифікація, фабрикація та інші, згідно Закону України «Про академічну доброчесність» [3]. Питання щодо порушення академічної доброчесності може стати предметом самостійного наукового дослідження в майбутньому. За *суб'єктом вчинення правопорушення можуть вчинятися*: а) фізичними та/або юридичними особами; б) державою. За *видом об'єкта авторського права та ступеня їх оригінальності*: а) твори (комп'ютерні програми); б) бази даних; в) оригінальні твори; г) неоригінальні об'єкти авторського права.

Право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, визначене статтею 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» - це унікальний правовий режим, який

застосовується до специфічних об'єктів, що не є оригінальними творами, але потребують захисту [2]. Згідно зазначеного вище Закону в Україні таке право поширюється на неоригінальні об'єкти, згенеровані ШІ (ст.33 Закону), та бази даних, що не є оригінальними (ст.21 Закону) [2].

У результаті утворення неоригінального об'єкта, згенерованого комп'ютерною програмою, особисті немайнові права не виникають. Обсяг майнових прав суб'єкта права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, визначається згідно із статтею 12 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, виникає внаслідок факту генерування цього об'єкта і починає діяти з моменту його генерування.

Порушенням права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, що дає підстави для захисту таких прав, у тому числі в судовому порядку, визнаються дії, передбачені статтею 55 Закону України «Про авторське право і суміжні права» з урахуванням особливостей, встановлених статтею 33 даного Закону [2].

Важливо зазначити, що чинне законодавство встановлює загальні випадки вільного використання творів, тобто, можливість використання творів без дозволу суб'єктів авторського права, безоплатно та без зазначення імені автора і джерела запозичення. Такі випадки та особливості використання творів регламентовані статтями 22-28 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Імперативно визначені положення щодо вільного використання об'єктів авторського права мають важливе не лише теоретичне а й практичне значення у правозастосовній практиці.

Проблемами при кваліфікації порушень авторських прав є наступні:

- авторське право захищає форму вираження твору, а не ідеї, методи чи процеси. Проблематично відрізнити оригінальний твір від запозичення концепції;
- складність кваліфікації належності прав на комп'ютерні програми, бази даних та контент у медіапросторі, особливо під час воєнного стану;
- виникають проблеми з доведенням того, що особа усвідомлювала незаконність використання контенту (наприклад, поширення інформації в Інтернеті);
- анонімність користувачів ускладнює питання його ж відповідальності;
- питання кваліфікації дій провайдерів та власників сайтів, що розміщують нелегальний контент;
- чітке розмежування між вільним використанням (цитування, використання в навчальних цілях) та порушенням авторських прав.

Безумовно, що це не виключний перелік проблем при кваліфікації порушень в авторському праві, питаннях захисту та юридичної відповідальності. Проте, запропонована тематика даної наукової публікації відкриває простір для майбутніх наукових досліджень в ініційованому напрямку.

Активний розвиток науки та техніки, в їх синергії з поєднанням творчого людського потенціалу, створюють потужний кумулятивний ефект, даючи високоякісні теоретичні та практичні результати та поштовх для прийняття правильних рішень на всіх рівнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
3. Про академічну доброчесність: Закон України від 18.12.2025 р. № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>

УДК 340.1

Грубінко А. В.

*д.і.н., проф., професор кафедри теорії
права та конституціоналізму,
Західноукраїнський національний університет*

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Проблема підвищення культури професійної діяльності сучасного фахівця-правника не може бути вирішена лише в межах предметного навчання суто правознавчих дисциплін. Необхідним є спеціальний навчальний курс, спрямований на вивчення теорії, методів, прийомів формування та реалізації стандартів етичної поведінки фахівців-практиків в їх професійній діяльності, яким є навчальна дисципліна “Етичні стандарти правничої професії”. Метою дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти здатності ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування, здатності розвивати та утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника та доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

Вивчення проблем етики в правовому аспекті є надзвичайно актуальним, адже в кожній сфері діяльності юриста сьогодні етична підготовка є обов'язковою. До завдань вивчення вчення вказаної дисципліни у закладах вищої освіти входять:

- удосконалення здатності застосовувати отримані теоретичні знання та практичні навички щодо розуміння сутності фундаментальних європейських, і як їх складової – національних правових цінностей у професійній діяльності юриста, здатності використовувати, утверджувати і розвивати в професійній діяльності такі правові цінності як свободу, справедливість, рівність, демократію, правопорядок, законність, верховенство права тощо, вирішувати питання про їх застосування у правозастосовчій діяльності;

- розвивати здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного і функціонального з'ясування змісту норм права,